

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДОЛОГІЇ ПІДСИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО МОНІТОРИНГУ У ФУНКЦІОНАЛЬНО РОЗВИНУТИХ СИСТЕМАХ СТРАТЕГІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ

© 2016 ТКАЧЕНКО С. А.

УДК 332.146.2:[65.012.122:338.43]

Ткаченко С. А. Удосконалення методології підсистеми економічного моніторингу у функціонально розвинутих системах стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери

Дослідження економічних праць учених-науковців і досвіду проектування та впровадження функції моніторингу в системах стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери надало можливість констатувати факт, що вирішення проблеми вдосконалення методології підсистеми економічного моніторингу, виходячи із сучасних вимог розвитку національної економіки, багатогранне та повинне включати в себе цілий ряд напрямків розвитку. Це обумовило потребу креативного підходу до створення методології функції моніторингу, до побудови схеми її проведення на різних рівнях регулювання. Удосконалення методології економічного моніторингу при створенні та функціонуванні територіально-виробничих систем за усіма напрямками розвитку істотно полегшує вироблення проектних рішень по підсистемі моніторингу та значно підвищує їх ефективність і якість. Розроблення, затвердження і передача методологічних матеріалів з моніторингу повинні передувати проведенню проектних робіт із інших видів забезпечення підсистеми. Серед перспектив подальших розвідок у даному напрямку особливою актуальністю відрізняються питання, спрямовані на застосування універсальних методів створення підсистеми економічного моніторингу, підготовку кадрів фахівців, які забезпечують систематичний контроль, та цілий ряд інших важливих складових.

Ключові слова: економічний моніторинг, методологія, підсистема, регіональна структура, система стратегічного регулювання, суб'єкт агропродовольчої сфери, територіальна організація, удосконалення.

Рис.: 1. Бібл.: 14.

Ткаченко Сергій Анатолійович – кандидат економічних наук, доцент, в. о. ректора Міжнародного технологічного університету «Миколаївська політехніка» (вул. Робоча, 2а, Миколаїв, 54029, Україна)

E-mail: nukoblikaudit@inbox.ru

УДК 332.146.2:[65.012.122:338.43]

Ткаченко С. А. Вопросы совершенствования методологии подсистемы экономического мониторинга в функционально развитых системах стратегического регулирования региональной структуры и территориальной организации субъектов агропродовольственной сферы

Исследование экономических трудов учёных и опыта проектирования и внедрения функции мониторинга в системах стратегического регулирования региональной структуры и территориальной организации субъектов агропродовольственной сферы позволило констатировать факт, что решение проблемы совершенствования методологии подсистемы экономического мониторинга, исходя из современных требований развития национальной экономики, многогранно и должно включать в себя целый ряд направлений развития. Это обусловило необходимость креативного подхода к созданию методологии функции мониторинга, к построению схемы её проведения на различных уровнях регулирования. Совершенствование методологии экономического мониторинга при создании и функционировании территориально-производственных систем по всем направлениям развития существенно облегчает выработку проектных решений по подсистеме мониторинга и значительно повышает их эффективность и качество. Разработка, утверждение и передача методологических материалов по мониторингу должны предшествовать проведению проектных работ по другим видам обеспечения подсистемы. Среди перспектив дальнейших исследований в данном направлении особой актуальностью отличаются вопросы, направленные на применение универсальных методов создания подсистемы экономического мониторинга, подготовку кадров специалистов, обеспечивающих систематический контроль, и целый ряд других важных составляющих.

Ключевые слова: экономический мониторинг, методология, подсистема, региональная структура, система стратегического регулирования, субъект агропродовольственной сферы, территориальная организация, усовершенствование.

Рис.: 1. Библ.: 14.

Ткаченко Сергей Анатольевич – кандидат экономических наук, доцент, в. о. ректора Международного технологического университета «Николаевская политехника» (ул. Рабочая, 2а, Николаев, 54029, Украина)

E-mail: nukoblikaudit@inbox.ru

UDC 332.146.2:[65.012.122:338.43]

Tkachenko S. A. The Issues of Improving the Methodology of Subsystem for Economic Monitoring in the Functionally Developed Systems for Strategic Regulation of Regional Structure and Territorial Organization of the Actors of Agrifood Sphere

Research of both economic publications by scholars and the experience of projecting and implementation of monitoring function in the systems for strategic regulation of regional structures and territorial organization of the actors of agrifood sphere has led to the concluding that a solution to the problem of improving the methodology of the subsystem for economic monitoring, based on the current requirements towards development of the national economy, is multi-faceted and should include a number of directions for development. This has determined the necessity for a creative approach to the establishment of a methodology for monitoring function, to building schemes for its carrying out at different levels of regulation. Improvement of the methodology for economic monitoring in the establishment and operation of territorial-productive systems in all directions of development sufficiently facilitates the formulation of project decisions on the subsystem for monitoring and increases their efficiency and quality significantly. Elaboration, approval and transfer of methodological materials on monitoring should precede the implementation of project works on other types of subsystem provision. Among the prospects for further research in this area of particular relevance are questions about use of generic methods of creating subsystems for economic monitoring, training of specialists, which will provide systematic control, and a number of other important constituents.

Keywords: economic monitoring, methodology, subsystem, regional structure, system of strategic management, actor of agrifood sphere, territorial organization, improvement.

Fig.: 1. Bibl.: 14.

Tkachenko Serhii A. – PhD (Economics), Associate Professor, Acting Rector of the International Technological University «Mykolaiv Polytechnic» (2a Robocha Str., Mykolaiv, 54029, Ukraine)

E-mail: nukoblikaudit@inbox.ru

В епоху бурхливого розвитку продуктивних сил постіндустріального суспільства, який виступає результатом дії науково-технічного прогресу, методи регулювання територіально-виробничими системами повинні постійно вдосконалюватися та відповідати новим вимогам економічного і соціального життя. Сказане повною мірою стосується і методології підсистеми економічного моніторингу в системах стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації агропродовольчої сфери, яка відіграє роль робочого інструменту у висвітленні та виявленні резервів зростання ефективності територіально-виробничих систем і покращення якості готової продукції. Мова йде про те, щоб методологія функції економічного моніторингу виходила з найважливіших принципів сучасного інформаційно-орієнтованого процесу виробництва, і, перш за все, порівняння витрат і результатів діяльності для наступної оцінки.

Дослідження економічних праць провідних учених-науковців за визначеною тематикою, таких як О. О. Белова [1], Н. С. Безкоровайна [2], Б. К. Бісұлтанов [3], К. К. Давлатов [4], Н. О. Кулагіна [5], М. К. Купова [6], Н. М. Степаненкова [7], О. Ф. Ханджиев [8] та інших і досвіду проектування та впровадження функції моніторингу в системах стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації знакових суб'єктів агропродовольчої сфери, надало можливість із впевненістю констатувати той беззаперечний факт, що вирішення проблеми вдосконалення методології підсистеми економічного моніторингу, виходячи із сучасних вимог розвитку національної економіки, багатогранне та повинне включати в себе цілий ряд напрямків розвитку: підвищення комплексності моніторингу; акцентування уваги на найбільш важливих із точки зору інтересів територіально-виробничої системи питаннях; посилення оперативності функції моніторингу; правильне застосування методологічних положень функції моніторингу, які забезпечують глибину висвітлення і дослідження виробничо-господарської діяльності, інші.

Це обумовлює потребу креативного підходу до створення методології функції економічного моніторингу, до побудови схеми її проведення на різних рівнях регулювання ін.

Характерна особливість сьогоденного етапу розвитку економіки виступає в тому, що в процесі стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери доводиться одночасно вирішувати не окремі завдання, а взаємопов'язані комплекси складних економічних, технічних та соціальних задач. У цих умовах величезного значення набуває фактор комплексності підсистеми моніторингу.

Моніторинг – це насамперед фундаментальне, повне відстеження і дослідження усіх без виключення сторін та показників системи стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери. Однак тільки повнота та всебічність не вичерпують принцип комплексності моніторингу; дуже важливу роль відіграє вивчення діяльності, подій, напрямків розвитку і факторів підвищення ефективності на різних рівнях регулюван-

ня територіально-виробничих систем в їх взаємному зв'язку та взаємній обумовленості. Необхідно підкреслити, що для того, щоб дійсно знати предмет, потрібно охопити, вивчити усі його сторони, зв'язки і опосередкування. Навіть найвеличезна група показників системи стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери, які розглядаються поза їх глибинних зв'язків, не може надати повного уявлення про дійсну ефективність територіально-виробничих систем. І, зрештою, підсистема моніторингу передбачає безперервне висвітлення та вивчення процесів виробничо-господарської діяльності, яке означає, що моніторинг повинен бути оперативним, ретроспективним і перспективним та ін.

Якісні зміни в економіці нашої країни настійно вимагають по-новому підходити до методології моніторингу і до критеріїв оцінки ефективності систем стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери. Увага в методології, насамперед, повинна бути звернена на головні аспекти розвитку територіально-виробничих систем, які мають у сучасних умовах першочергове значення для підвищення їх ефективності. Нами неодноразово наводилася думка про те, що з усього комплексу питань із регулювання територіально-виробничих систем потрібно вміти відокремити практично найважливіше. У сучасній практиці на перше місце висувається не просто аналіз виконання показників, передбачених планом, як це мало місце у порівняно недалекому минулому, а вивчення наукової обґрунтованості та напруги планових завдань; дослідження динаміки зростання економічної ефективності територіально-виробничих систем у результаті використання досягнень науково-технічного прогресу; покращення якісних характеристик і технічних параметрів готової продукції; найбільш повного використання усіх наявних внутрішньовиробничих резервів.

Найважливішим принципом економічної політики, який лежить в основі регулювання нашою економікою, виступає принцип планомірності. Саме планування було і залишається центральною ланкою системи регулювання. Цей факт висуває відповідні вимоги до методології підсистеми економічного моніторингу у функціонально розвинутих системах стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації агропродовольчої сфери.

У зв'язку з розширенням масштабів та прискоренням темпів науково-технічного прогресу одним із актуальних завдань підсистеми моніторингу постає визначення її ролі в підвищенні економічної ефективності при створенні та функціонуванні територіально-виробничих систем. Поряд зі збільшенням ефекту від впровадження заходів із науки та техніки в системах регулювання регіональної структури і територіальної організації агропродовольчої сфери з'явилася тенденція до виникнення якісно нової групи виробничо-господарських витрат, що проявляється у зменшенні отриманого ефекту в результаті недостатнього використання останніх досягнень науково-технічного прогресу.

Такому положенню неабиякою мірою сприяє та обставина, що на практиці за рядом причин планування результатів науково-технічного прогресу не забезпечене відповідною системою спостереження і дослідження (контролю). Наприклад, зі звітних даних територіально-виробничих систем неможливо отримати інформацію про зростання показників ефективності виробництва під впливом науково-технічного прогресу. У цих умовах особливо зростає роль методології підсистеми моніторингу в системах стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації агропродовольчої сфери, яка повинна забезпечувати встановлення в економічних показниках частки економічного ефекту за рахунок результатів дії науково-технічного прогресу; швидкість окупності капітальних інвестицій, пов'язаних з проведенням заходів із технічного вдосконалення виробництва; визначення втрат від недостатнього використання досягнень науки і техніки, а також виявлення наявних у цієї області резервів підвищення ефективності виробництва. Саме на цьому питанні передбачають зараз акцентувати свою увагу в методології моніторингу багато вчених-економістів та працівників практичного сектора економіки країни та ін.

Найважливішими критеріями при оцінці ефективності роботи систем стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери виступають показники покращення якості готової продукції та роботи. Із усією впевненістю можна сказати, що проблема якості користується недостатньою увагою з боку фахівців. Навпаки, практично можливо відзначити той беззаперечний факт, що існує незначна кількість наукових робіт з економічного моніторингу, в яких автори тією чи іншою мірою підіймали би питання, пов'язані з економічним моніторингом якісних характеристик і технічних периметрів видів готової продукції (товарів, робіт, послуг) агропромислового комплексу країни. Однак, як нами неодноразово відзначалося, якщо узагальнити все написане про це, тоді можливо зробити висновок, що рівень розроблення методології підсистеми економічного моніторингу якості продукції ще далеко не відповідає сучасним вимогам.

Тому методологія моніторингу повинна сприяти виявленню резервів покращення якості та дозволяти оцінити роботу кожного колективу, кожного виконавця із урахуванням того вкладу, який внесено ними в підвищення якості кінцевої готової продукції, а також тієї дії, яку зроблено ними на покращення результатів роботи інших учасників територіально-виробничих систем та інше.

Ще одним об'єктом дослідження, на який потрібно звернути увагу в методології функції економічного моніторингу, – внутрішньовиробничі резерви. Всебічний моніторинг резервів, наявних у системах стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації агропродовольчої сфери, допомагає сформулювати ключові напрямки розвитку у вирішенні технічних, економічних та соціальних завдань і науково обґрунтувати шляхи підвищення ефективності територіально-виробничих систем. Методологія мо-

ніторингу повинна утримувати в собі систему виявлених резервів підвищення ефективності виробництва за рівнями регулювання, за різними напрямками розвитку господарської діяльності та окремим елементам виробничого процесу надавати апарат для їх подальшого узагальнення і комплексної оцінки.

Дуже важливе значення при моніторингу внутрішньовиробничих резервів має проблема їх пріоритетів з точки зору національних господарських інтересів. У цьому зв'язку методологія підсистеми економічного моніторингу повинна орієнтувати на пошук таких резервів, які забезпечують розвиток територіально-виробничої системи за рахунок всемірного підвищення її інтенсифікації, тобто випереджаючого зростання результатів виробництва по відношенню до витрат.

Динамічність виробничо-господарських процесів у системах стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери, часта зміна умов, в яких вони протікають, потребують посилення оперативності керування з метою вироблення своєчасних керуючих впливів, необхідних для їх регулювання та оптимізації. Потрібна для цього інформація може бути отримана тільки з функції оперативного моніторингу. Переважна більшість фахівців із підсистеми економічного моніторингу вважає оперативним щоденний моніторинг, який проводиться в межах робочого дня або зміни і слідує безпосередньо за ходом здійснення процесів виробничо-господарської діяльності тощо. Така точка зору більше усього характеризує зміст оперативного моніторингу, відображаючи його найголовніший принцип – негайна реакція на відхилення від завданого рівня економічних, технічних та соціальних параметрів виробничого процесу суб'єктів агропродовольчої сфери.

Природно, що об'єктами оперативного моніторингу повинні бути не усі відхилення, а в основному такі, неусунення яких може призвести до зривів у досягненні цілей, які встановлені перед тим або іншим внутрішнім виробничим структурним підрозділом. Це визначає якісно інший зміст методології оперативного моніторингу в порівнянні з методологією ретроспективного (щомісячного, щоквартального, щорічного) і перспективного моніторингу, в якій однозначно та чітко повинні бути вирішені питання про склад об'єктів оперативного моніторингу на різних рівнях регулювання виробництвом, склад початкової інформації, час і способи отримання тих або інших показників, характер використання оперативної обліково-економічної та аналітичної інформації. Особливу увагу в методології потрібно звернути на своєчасність формування даних оперативного моніторингу. З точки зору оперативного моніторингу важливіше мати своєчасну інформацію про тенденції розвитку виробничо-господарських процесів, аніж абсолютно точні дані, які отримують із запізненням, за межами часового циклу оперативного регулювання системи.

До найважливіших напрямків розвитку вдосконалення методології підсистеми економічного моніторингу в системах стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації суб'єктів агро-

продовольчої сфери належить також і правильне застосування методологічних положень моніторингу та наявних в його арсеналі різних методів, способів і прийомів, які забезпечують потрібну глибину висвітлення та дослідження виробничо-господарських процесів і виявлення впливу на кінцеві результати територіально-виробничих систем первинних факторів. Цей напрямок розвитку повинен зайняти одне з провідних місць у дослідженнях вчених-економістів. Так, зокрема, в одній зі своїх робіт нами відзначено, що вирішення проблеми вдосконалення методології економічного моніторингу з точки зору його впливу на ефективність регулювання територіально-виробничих систем передбачає правильне та вичерпне сполучення і дотримання методологічних положень моніторингу, які забезпечують глибоке дослідження економічних явищ та інше.

Підсистема економічного моніторингу в системах стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери – це, насамперед, факторний моніторинг, тому що в процесі дослідження постійно виникає необхідність у визначенні меж зміни того або іншого економічного показника, які утворюються в результаті зміни різних зовнішніх і внутрішніх факторів впливу. Між тим, у окремих авторів наукових статей та дослідницьких робіт із моніторингу передбачувані методи обліково-економічних та аналітичних розрахунків не приводять до дійсного виявлення впливу окремих факторів підвищення ефективності на результати територіально-виробничих систем тощо. Це відбувається, як правило, внаслідок заміни первинних факторів факторами вторинними, заміни одних синтетичних показників іншими. Наприклад, досить часто при моніторингу зміни обсягу виробництва одним з первинних факторів впливу на розмір цієї зміни приймається середньочасовий виробіток одного працівника, який, по суті, виступає вторинним фактором, який залежить від зміни цілого ряду факторів, пов'язаних із технічним рівнем виробництва, організацією виробництва, умовами праці та ін. Схожі випадки часто-густо зустрічаються в підсистемі моніторингу собівартості готової продукції, у моніторингу чистого прибутку, рентабельності (ефективності) та інших синтетичних показників тощо.

Із зазначеного можливо відзначити таке: первинні фактори заміняти вторинними факторами не можна. У період, коли основним шляхом розвитку територіально-виробничих систем були екстенсивні фактори їх зростання, таке зміщення не відіграло істотної ролі, оскільки частка ефекту в покращенні техніко-економічних показників була незначною. Тепер, при вирішальному впливі науково-технічного прогресу на підвищення економічної ефективності функціонально розвинутих систем стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери, подібна нечіткість може призвести до небажаних наслідків. Підмінюючи фактори показниками, визначаючи покращення одного показника іншими показниками, можна не лише не розкрити, за рахунок чого забезпечена відмінна робота, які конкретні заходи

науково-технічного процесу ефективні, що зроблено в цій сфері, але і приховати підвищення ефективності за рахунок структури кон'юнктурних джерел.

Ще одна причина того, що економічний моніторинг проводиться досить поверхнево – недостатнє обґрунтування застосування тих або інших методів, способів та прийомів при вирішенні конкретних обліково-економічних і аналітичних завдань (практика свідчить, що застосування різних методів при вирішенні однієї і тієї самої задачі в ряді випадків веде до отримання неоднакових за глибиною та точністю результатних даних), а також недостатнє використання економіко-математичних методів, які найбільше відповідають вимогам глибини та широти обліково-економічних та аналітичних розрахунків.

Доцільність застосування економіко-математичних методів у підсистемі економічного моніторингу при створенні та функціонуванні територіально-виробничих систем вперше була обґрунтована ще всередині минулого століття. Подальший розвиток означеного питання знайшов висвітлення в роботах таких дослідників, як А. В. Масленникова [9], В. О. Орлов [10], О. І. Орлов [11] та багатьох інших. Однак у сфері застосування економіко-математичних методів наявні недоліки і невирішені питання: запропоновані до використання в підсистемі моніторингу методи часто носять загально-економічний характер та не спрямовані на вирішення у функціонально розвинутих системах стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери конкретних специфічних завдань економічного моніторингу; при використанні економіко-математичних методів не орієнтуються на можливість застосування машин електронних цифрових і стандартних програм для виконання трудомістких розрахунків; рівень підготовки економічних кадрів територіально-виробничих систем ще не повністю задовольняє вимогам застосування в підсистемі моніторингу економіко-математичних методів. Саме названі обставини стримують подальше впровадження цих методів у сферу економічного моніторингу виробничо-господарської діяльності країни. І цілком резонно з цього приводу відзначити, що без оволодіння та застосування економетричних методів неможливо підняти на більш високий ступінь підсистему моніторингу системи регулювання.

Рамки цієї роботи не дозволяють торкнутися навіть у загальних рисах інших питань удосконалення методології підсистеми економічного моніторингу в системах стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери. Над вирішенням цих питань зараз працюють багато центральних науково-дослідних інститутів, проблемних лабораторій та кафедр вищих навчальних закладів, а також галузевих науково-дослідних організацій, підприємств і установ. Наприклад, створені та успішно застосовуються теоретико-методологічні та практичні матеріали з моніторингу в радіоелектронній і електронній [12], машинобудівній [13], автомобільній [14] та інших галузях промисловості. Однак підняті по-

вськденною практикою нові складні завдання вимагають поглиблення і продовження наукового пошуку.

У цьому зв'язку уявляється доцільним зупинитися на розгляді тільки деякого кола питань удосконалення методології підсистеми економічного моніторингу у функціонально розвинутих системах стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації агропродовольчої сфери, які були, зокрема, успішно вирішені в агропромисловому комплексі країни.

Агропромисловий комплекс (АПК) виступає складовою частиною економіки, що поєднує в собі виробництво сільськогосподарської продукції, її сільськогосподарську переробку, матеріально-технічне обслуговування села. Він об'єднує галузі, що виготовляють засоби виробництва та обслуговування комплексу, а також галузі зі збереження, переробки і реалізації сільськогосподарської продукції. В агропромисловий комплекс входять три великі сфери галузей. Так, перша сфера агропромислового комплексу включає в себе: тракторне та сільськогосподарське машинобудування; машинобудування для харчової промисловості; агрохімія (виробництво мінеральних добрив і мікробіологічна промисловість); комбікормова промисловість; система матеріально-технічного обслуговування сільського господарства; меліоративне та сільське будівництво. Друга сфера складається з рослинництва, тваринництва, рибальства. Третя сфера агропромислового комплексу містить такі складові величини: харчова промисловість; холодильне, складське, спеціалізоване транспортне господарство; торговельні та інші підприємства та організації, що займаються доведенням кінцевого продукту до споживача, включаючи оптові ринки, роздрібну торгівлю і суспільне харчування. До кожної сфери варто також віднести відповідні галузі освіти, науки та підготовку кадрів.

АПК являє собою багатогалузеву територіально-виробничу систему, в якій певна галузь виконує свою специфічну функцію. Він відзначається складним характером виготовлюваної продукції та складною організацією господарювання та регулювання. Кожна зі сфер галузей характеризується своїми особливостями планування і регулювання ходом виробничо-господарського процесу, але найбільш складними серед них із точки зору процесів регулювання та моніторингу є суб'єкти агропродовольчої сфери. Тому вдосконалення методології підсистеми економічного моніторингу у функціонально розвинутих системах стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери базувалося, насамперед, на врахуванні наявних галузевих особливостей. А у зв'язку із тим, що в складі територіально-виробничих систем наявні ще й і суб'єкти агропродовольчої сфери, однією із вимог, яка висувається до методології, була максимізація можливого врахування особливостей кожної із вказаних груп підприємств.

Велику увагу при розробленні методології підсистеми економічного моніторингу було приділено принципу комплексності за рахунок охоплення усіх сторін системи стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агро-

продовольчої сфери. З цією метою був заново розроблений і включений до методології ряд розділів підсистеми економічного моніторингу при створенні та функціонуванні територіально-виробничих систем суб'єктів агропродовольчої сфери. Зокрема, це стосується моніторингу техніко-організаційного рівня процесу виробництва суб'єкта агропродовольчої сфери, моніторингу стану норм і нормативів, моніторингу якісних характеристик готової продукції та роботи і деяких інших розділів. Структурну схему методології ретроспективного (наступного) моніторингу показників стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери із урахуванням включення до неї нових обліково-економічних і аналітичних розділів надано на *рис. 1*.

Наведений перелік із 14 розділів методології дозволяє при її використанні на практиці провести всебічне та вичерпне відстеження і дослідження в функціонально розвинутих системах стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації агропродовольчої сфери, виявити потенційні резерви підвищення економічної ефективності виробничого процесу, отримати комплексну оцінку результатів господарської діяльності та ін.

Звісно, що при переході на більш низький рівень регулювання об'єктами моніторингу та скороченні періодичності його проведення потрібна комплексність висвітлення, і дослідження виробничо-господарської діяльності може бути забезпечене і меншою кількістю розділів, які включаються в методологію підсистеми економічного моніторингу. Так, наприклад, методологія оперативного моніторингу роботи внутрішніх структурних підрозділів основного та допоміжного виробництва на суб'єкті агропродовольчої сфери включає в себе тільки шість розділів: моніторинг забезпеченості виробництва робочою силою та її використання; моніторинг забезпеченості виробництва матеріальними ресурсами та їх використання; моніторинг забезпеченості виробництва основними засобами та їх використання; моніторинг обсягу виробництва готової продукції; моніторинг якості готової продукції та робіт; моніторинг витрат на виробництво і собівартості продукції.

До того ж, комплексність методології підсистеми економічного моніторингу була істотно підвищена за рахунок доробки та доповнення раніше існуючих традиційних розділів моніторингу (моніторингу обсягу виробництва і реалізації готової продукції, моніторингу праці та заробітної плати, моніторингу собівартості, моніторингу фінансового стану територіально-виробничої системи і інше). У цьому зв'язку, наприклад, у методології моніторингу обсягу виробництва та реалізації готової продукції була вдосконалена традиційна методологія моніторингу готової та реалізованої продукції. Особлива увага була звернена на оцінку обґрунтованості та напруженості планових завдань, і, головне, був розроблений ряд теоретико-методологічних положень із економічного моніторингу основної номенклатури готової продукції, товарного випуску, недосконалих процесів виробництва та ін.

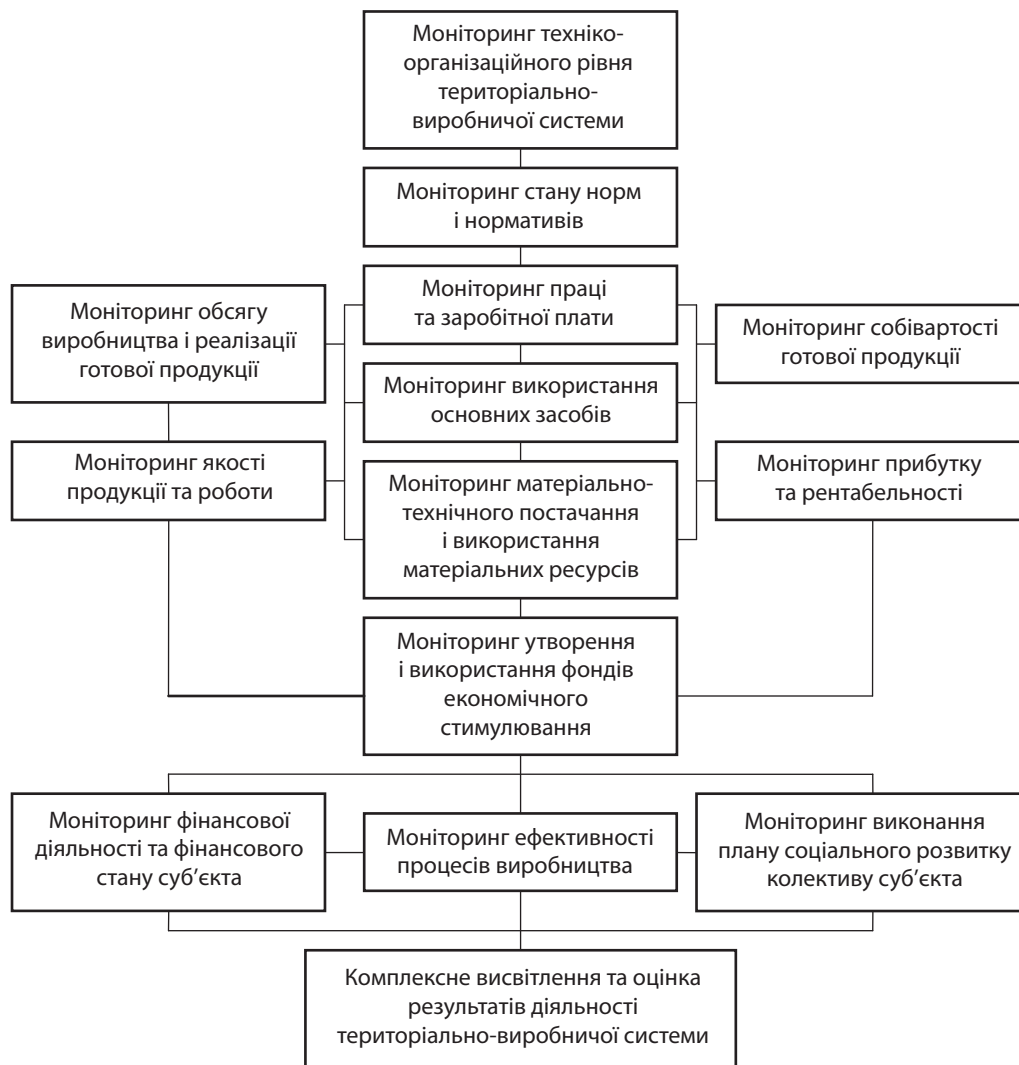

Рис. 1. Структурна схема методології ретроспективного (наступного) моніторингу показників системи стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери

Ще одним напрямком удосконалення методології підсистеми економічного моніторингу у системі стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери, який підвищує його комплексність, стало подальше поглиблення факторного моніторингу. Так, при моніторингу обсягу виробництва, продуктивності праці, собівартості, фонду заробітної плати та інших найважливіших якісних показників та характеристик системи стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери в методології з цієї метою було передбачено економіко-математичний апарат, який дозволяє встановити величину зміни вказаних показників під впливом факторів: а) пов'язаних із підвищенням технічного рівня виробничо-господарської діяльності (впровадженням прогресивної технології; автоматизацією та механізацією фізичної праці на допоміжних роботах; модернізацією оснащення, інструмента та ін.); б) пов'язаних із покращенням організації виробничо-господарської діяльності та праці (зміною спеціалізації виробництва, яке не пов'язане із впровадженням нової техніки; укрупненням партії продукції; розвитком стан-

дартизації і уніфікації; впровадженням заходів із наукової організації праці; скороченням втрат від браку; скороченням відхилень від нормальних умов праці та ін.); в) пов'язаних зі зміною структури виробництва готової продукції (зміною питомої ваги видів готової продукції із різною трудомісткістю; зміною питомої ваги кооперованих постачань та ін.). Для отримання об'єктивної оцінки наявних у системах стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери резервів підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності в методології передбачена диференціація факторів на інтенсивні та екстенсивні, які залежать і не залежать від діяльності територіально-виробничих систем.

ВИСНОВКИ

Удосконалення методології економічного моніторингу при створенні та функціонуванні територіально-виробничих систем за усіма розглянутими вище напрямками істотно полегшує вироблення у функціонально розвинених системах стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери проектних рішень по підсистемі

моніторингу та значно підвищує їх ефективність і якість, внаслідок чого методологія представляє найважливіший забезпечуючий елемент підсистеми моніторингу, який багато в чому визначає ідеологію підсистеми та характер проектних рішень за іншими забезпечуючими елементами. Тому розроблення, затвердження і передача методологічних матеріалів з моніторингу організаціям, які проектують у функціонально розвинутих системах стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери підсистему моніторингу, повинні передувати проведенню проектних робіт із інших видів забезпечення підсистеми. Серед перспектив подальших розвідок у даному напрямку особливо актуальністю відрізняються питання, спрямовані на застосування універсальних методів створення підсистеми моніторингу у функціонально розвинутих системах стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери, підготовку кадрів фахівців, які забезпечують систематичний контроль, та цілий ряд інших важливих складових, вирішення яких є не менш необхідним. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Белова Е. О.** Методология мониторинга факторов эффективного использования минерально-сырьевого комплекса региона, угрожающих экономической безопасности : дисс. ... канд. экон. наук : 08.00.05 / Белова Елена Олеговна. – Ставрополь, 2007. – 193 с.
2. **Бескоровайная Н. С.** Развитие системы государственного управления финансами региона: методология, концепция, модели реализации : дисс. ... д-ра экон. наук : 08.00.05 / Бескоровайная Наталья Станиславовна. – Ростов-на-Дону, 2009. – 326 с.
3. **Бисултанов Б. К.** Совершенствование метода оценки и инструменты повышения уровня экономической безопасности АПК : дисс. ... канд. экон. наук : 08.00.05 / Бисултанов Беслан Камаудинович. – Москва, 2009. – 159 с.
4. **Давлатов К. К.** Кооперация и интеграция в агропромышленном комплексе Республики Таджикистан: теория, методология, практика : дисс. ... д-ра экон. наук : 08.00.05 / Давлатов Кудрат Камбарович. – Воронеж, 2008. – 351 с.
5. **Кулагина Н. А.** Теория и методология экономической безопасности агропромышленного комплекса : автореф. дисс. ... д-ра экон. наук : 08.00.05 / Кулагина Наталья Александровна. – Москва, 2012. – 45 с.
6. **Купова М. К.** Методология скользящего мониторинга в региональной экономике: инструментарий исследования, закономерности формирования и направления развития: на материалах Кабардино-Балкарской Республики : дисс. ... д-ра экон. наук : 08.00.05 / Купова Мадина Кашифовна. – Нальчик, 2011. – 407 с.
7. **Степаненкова Н. М.** Развитие картофелепродуктового подкомплекса в условиях инновационного обновления АПК : дисс. ... канд. экон. наук : 08.00.05 / Степаненкова Наталья Михайловна. – Елец, 2009. – 199 с.
8. **Ханджиев А. Ф.** Обеспечение экономической безопасности реализации программ развития сельского хозяйства региона: на материалах Республики Калмыкия : дисс. ... канд. экон. наук : 08.00.05 / Ханджиев Александр Филиппович. – Москва, 2010. – 229 с.
9. **Масленникова А. В.** Экономико-математические методы и модели определения потенциала региональных социально-экономических систем для перехода к стратегии устойчивого развития : дисс. ... канд. экон. наук : 08.00.13 / Масленникова Анна Викторовна. – Москва, 2008. – 202 с.
10. **Орлов А. И.** Разработка и развитие устойчивых экономико-математических методов и моделей для модерни-

зации управления предприятиями : дисс. ... д-ра экон. наук : 08.00.13 / Орлов Александр Иванович. – Москва, 2009. – 391 с.

11. **Орлов В. А.** Экономико-математические методы и модели оценки эффективности реализации муниципальных целевых программ : дисс. ... канд. экон. наук : 08.00.13 / Орлов Василий Александрович. – Москва, 2013. – 159 с.

12. **Авдонин Б. Н.** Экономические стратегии развития предприятий радиоэлектронной промышленности в посткризисный период : монография / Борис Николаевич Авдонин, Александр Михайлович Батьковский. – Москва : Креативная экономика, 2011. – 511 с.

13. **Макарова И. В.** Диагностика потенциала и стратегия модернизации машиностроительного комплекса старопромышленного региона : дисс. ... д-ра экон. наук : 08.00.05 / Макарова Ирина Валерьевна. – Екатеринбург, 2010. – 383 с.

14. **Плехова Ю. О.** Теория и методология реализации резервов развития промышленных предприятий в постиндустриальной экономике : дисс. ... д-ра экон. наук : 08.00.05 / Плехова Юлия Олеговна. – Нижний Новгород, 2008. – 372 с.

REFERENCES

- Avdonin, B. N. *Ekonomicheskiye strategii razvitiya predpriyatiy radioelektronnoy promyshlennosti v postkrizisnyy period* [The economic strategy of development of electronic industry enterprises in the post-crisis period]. Moscow: Kreativnaya ekonomika, 2011.
- Beskorovaynaya, N. S. "Razvitiye sistemy gosudarstvennogo upravleniya finansami regiona: metodologiya, kontseptsiya, modeli realizatsii" [The development of public finance management systems in the region: methodology, concept, implementation of the model]. *Diss. ... d-ra ekon. nauk: 08.00.05*, 2009.
- Bisultanov, B. K. "Sovershenstvovanie metoda otsenki i instrumenty povysheniia urovnia ekonomicheskoy bezopasnosti APK" [Improving evaluation methods and tools improve the economic security of the APK]. *Diss. ... kand. ekon. nauk: 08.00.05*, 2009.
- Belova, E. O. "Metodologiya monitoringa faktorov effektivnogo ispolzovaniya mineralno-syryevogo kompleksa regiona, ugrozhaiushchikh ekonomicheskoy bezopasnosti" [The monitoring methodology factors efficient use of the region's mineral complex, threatening economic security]. *Diss. ... kand. ekon. nauk: 08.00.05*, 2007.
- Davlatov, K. K. "Kooperatsiya i integratsiya v agropromyshlennom komplekse Respubliki Tadjikistan: teoriya, metodologiya, praktika" [Cooperation and integration in the agricultural sector of the Republic of Tajikistan: the theory, methodology, practice]. *Diss. ... d-ra ekon. nauk: 08. 00. 05*, 2008.
- Kupova, M. K. "Metodologiya skolzyashchego monitoringa v regionalnoy ekonomike: instrumentariy issledovaniya, zakonomernosti formirovaniya i napravleniya razvitiya: na materialakh Kabardino-Balkarskoy Respubliki" [Methodology for monitoring moving in the regional economy: research tools, laws of formation and development directions: on materials of the Kabardino-Balkarian Republic]. *Diss. ... d-ra ekon. nauk: 08.00.05*, 2011.
- Khandzhiev, A. F. "Obespecheniye ekonomicheskoy bezopasnosti realizatsii programm razvitiya selskogo khoziaystva regiona: na materialakh Respubliki Kalmykiia" [Ensuring economic security programs of agricultural development in the region: in the Republic of Kalmykia materials]. *Diss. ... kand. ekon. nauk : 08.00.05*, 2010.
- Kulagina, N. A. "Teoriya i metodologiya ekonomicheskoy bezopasnosti agropromyshlennogo kompleksa" [Theory and Methodology of the economic security of the agro-industrial complex]. *Avtoref. diss. ... d-ra ekon. nauk: 08.00.05*, 2012.
- Maslennikova, A. V. "Ekonomiko-matematicheskie metody i modeli opredeleniya potentsiala regionalnykh sotsialno-ekonomicheskikh sistem dlya perekhoda k strategii ustoychivogo razvitiya" [Economic-mathematical methods and models to determine the potential of the regional socio-economic systems for the transition to a sustainable development strategy]. *Diss. ... kand. ekon. nauk: 08.00.13*, 2008.
- Makarova, I. V. "Dagnostika potentsiala i strategiya modernizatsii mashinostroitel'nogo kompleksa staropromyshlennogo regiona" [Diagnostic capabilities and strategy for the modernization

of the machine-building complex of old industrial region]. *Diss. ... d-ra ekon. nauk: 08.00.05, 2010.*

Orlov, V. A. "Ekonomiko-matematicheskiye metody i modeli otsenki effektivnosti realizatsii munitsipalnykh tselevykh programm" [Economic-mathematical methods and performance evaluation models of implementation of municipal target programs]. *Diss. ... kand. ekon. nauk : 08.00.13, 2013.*

Orlov, A. I. "Razrabotka i razvitie ustoychivyykh ekonomiko-matematicheskikh metodov i modeley dlya modernizatsii upravleniya predpriyatiyami" [Development and promotion of sustainable economic and mathematical methods and models for

business management modernization]. *Diss. ... d-ra ekon. nauk : 08.00.13, 2009.*

Plekhova, Yu. O. "Teoriya i metodologiya realizatsii rezervov razvitiya promyshlennykh predpriyatiy v postindustrialnoy ekonomike" [Theory and Methodology of realization of reserves of industrial enterprises in the post-industrial economy]. *Diss. ... d-ra ekon. nauk: 08.00.05, 2008.*

Stepanenkova, N. M. "Razvitie kartofeleproduktovogo podkompleksa v usloviyakh innovatsionnogo obnovleniya APK" [Development potato subcomplex in the conditions of innovative APC updates]. *Diss. ... kand. ekon. nauk: 08.00.05, 2009.*

УДК 338.64

СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

© 2016 ВАТАМАНЮК-ЗЕЛІНСЬКА У. З.

УДК 338.64

Ватаманюк-Зелінська У. З. Стимулювання розвитку машинобудівного підприємництва в умовах інтернаціоналізації економічної діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання

Метою статті є розроблення напрямків інтеграційної взаємодії суб'єктів господарювання машинобудівного комплексу, що здатні гарантувати суб'єктам малого (середнього) підприємництва збереження або досягнення платоспроможності, фінансової стійкості та фінансової рівноваги у коротко- та довгостроковій перспективі, зберігаючи при цьому їх незалежний статус. Обґрунтовано можливість інтеграційної взаємодії суб'єктів промислового підприємництва та державних органів виконавчої влади, що надає змогу державі виступати суб'єктом інтеграційних відносин, забезпечуючи тим самим можливість оздоровлення неплатоспроможних підприємств машинобудівного комплексу України. Запропоновано систему управління інтеграційними процесами, що передбачає цілісний комплекс заходів та охоплює засоби управління, які включають оцінку підприємницького середовища і вибір методу інтеграції. Визначено поняття «управління інтеграційними процесами машинобудівного комплексу України» як системи управління внутрішніми та зовнішніми ресурсами його суб'єктів господарювання з моменту юридичного оформлення виду інтеграційної взаємодії, враховуючи застосування методів управління визначеною при цьому частиною ресурсів інтегрованого суб'єкта. Розроблено методи інтеграційної взаємодії суб'єктів підприємницької діяльності, які ґрунтуються на засадах збереження самостійності інтегрованих структур.

Ключові слова: національне господарство, підприємництво, стимулювання, інтернаціоналізація.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 9.

Ватаманюк-Зелінська Уляна Зеновівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри державних та місцевих фінансів, Львівський національний університет ім. І. Франка (вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна)

E-mail: watamanyuk@ukr.net

УДК 338.64

UDC 338.64

Ватаманюк-Зелінская У. З. Стимулирование развития машиностроительного предпринимательства в условиях интернационализации экономической деятельности отечественных субъектов хозяйствования

Целью статьи является разработка направлений интеграционного взаимодействия субъектов хозяйствования машиностроительного комплекса, которые способны гарантировать субъектам малого (среднего) предпринимательства сохранение или достижение платежеспособности, финансовой устойчивости и финансового равновесия в коротко- и долгосрочной перспективе, сохраняя при этом их независимый статус. Обосновано интеграционное взаимодействие субъектов промышленного предпринимательства и государственных органов исполнительной власти, что предоставляет возможность государству выступать субъектом интеграционных отношений, обеспечивая тем самым возможность оздоровления неплатежеспособных предприятий машиностроительного комплекса Украины. Предложена система управления интеграционными процессами, которая предусматривает целостный комплекс мероприятий и охватывает средства управления, включая оценку предпринимательской среды и выбор метода интеграции. Определено понятие «управление интеграционными процессами машиностроительного комплекса Украины» как система управления внутренними и внешними ресурсами его субъектов хозяйствования с момента юридического оформления вида интеграционного взаимодействия, учитывая применение методов управления частью ресурсов интегрированного субъекта. Разработаны методы интеграционного взаимодействия субъектов предпринимательской деятельности с учетом сохранения самостоятельности интегрированных структур.

Ключевые слова: национальное хозяйство, предпринимательство, стимулирование, интернационализация.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Библ.:** 9.

Ватаманюк-Зелінская Уляна Зеновьевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры государственных и местных финансов, Львовский национальный университет им. И. Франко (ул. Университетская, 1, Львов, 79000, Украина)

E-mail: watamanyuk@ukr.net

Watamanyuk-Zelinska U. Z. Stimulating the Development of Machine-Building Entrepreneurship in Conditions of Internationalization of Economic Activities by the Domestic Economic Entities

The article is concerned with developing directions of integration cooperation by economic entities of machine-building complex, which can guarantee the actors of small (medium-size) entrepreneurship keeping or achieving solvency, financial stability and financial equilibrium in the short and long-term perspective, while preserving their independent status. The article substantiates the integrating interaction of the actors of industrial entrepreneurship and the State executive bodies, thus allowing the State to act as a subject of the integration relationships, thereby providing an opportunity of sanitation of insolvent enterprises in the machine-building complex of Ukraine. A system for management of integration processes is offered, which provides a coherent set of measures and covers the management tools, including assessment of business environment and the choice of an integration method. The concept of «management of the integration processes of the machine-building complex of Ukraine» has been defined as a system for management of the internal and external resources belonging to its economic entities since the legal registration of the type of integrating cooperation, bearing in mind application of the methods of management of the resources in terms of an integrated entity. Methods for integrating cooperation of actors of entrepreneurial activity, taking into account preservation of the autonomy of integrated structures, have been elaborated.

Keywords: national economy, entrepreneurship, stimulation, internationalization.

Fig.: 1. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 9.

Watamanyuk-Zelinska Ulyana Z. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of State and Local Finances, Ivan Franko National University of Lviv (1 Universytetska Str., Lviv, 79000, Ukraine)

E-mail: watamanyuk@ukr.net